

Informacija skirta specialistams, dirbantiems su jaunimu

Jaunų žmonių seksualumas yra reikšmingas, tačiau nevienareikšmis jų raidai, kuri jau savo ruožtu apima iššūkius ir krizes tiek asmeniniu, tiek tarpasmeniniu lygiu. Nors paauglystėje yra pabrėžiama lytiškumo, artimo ryšio su bendraamžiu svarba, būtent ankstyvi lytiniai santykiai, viena iš rizikingo elgesio formų, kai stokojama reikiamos brandos ir pasiruošimo, gali būti siejami su tokiais problemomis kaip emociniai ir elgesio sunkumai, tarpasmeninių santykių problemos.

Ankstyvi lytiniai santykiai 10-11 metų amžiaus vaikų siejami su tokiais problemomis kaip hiperaktyvumas, dėmesio koncentravimo sutrikimai, elgesio sutrikimai, tarpusavio santykių problemos, depresija. Anksti pradėtas lytinis gyvenimas yra susijęs su emocijų reguliacija. Dažnai paaugliai, pasižymintys emocijų valdymo stoka, įsitraukia į rizikingą elgesį bandydami įveikti savo neigiamus jausmus ar juos blokuoti. Nemokėdami atpažinti ir išreikšti savo jausmų, nežinodami būdų, kaip sumažinti neigiamas emocijas ir patirti kuo daugiau teigiamų, jaunuoliai renkasi tokį rizikingą elgesį, sukeltą stiprius išgyvenimus ir tampantį kompensacija, kuri, priešingai, neigiamus išgyvenimus komplikuoja. Didėja impulsyvumas – polinkis veikti iškart, nesvarstant, negalvojant apie galimas pasekmes. Tokiu būdu, stkodami įgūdžių ir žinių apie tarpusavio santykių mezgimą, išlaikymą, vadovaudamiesi poreikiais ir potraukiais, jauni žmonės dažnai pradeda ankstyvus seksualinius santykius. Šalia emocijų valdymo problemų rizikos veiksniais, skatinančiais ankstyvą lytinį gyvenimą, dažnai minimi disfunkciniai šeimos santykiai, pasitikėjimo savimi trūkumas, nuolatinis stresas, psichoaktyvių medžiagų vartojimas ir kt.

Su ankstyvame amžiuje pradėtais lytiniais santykiais susijusios tokios pasekmės kaip neplanuotas nėštumas ir jo nutraukimas, ankstyvas gimdymas ar lytiškai plintančios ligos, partnerių kaita turi įtakos ne tik paties jaunuolio, bet ir jo šeimos bei socialinės aplinkos, visuomenės raidai bei gerovei. Ankstyva seksualinė patirtis gali didinti tikimybę įsitraukti į kitas rizikingo elgesio formas. Sutrikdytas visavertis ir savalaikis formavimasis bei funkcionavimas dažnai skatina adaptacijos sunkumus, nekonstruktyvią įveiką bei iškritimą iš įprastinio socialinio konteksto. Visa tai savo ruožtu lydi sunkumai reguliuojant emocijas, formuojant savivertę ir pasitikėjimą. Stkojant emocinės-psichinės brandos kyla didesnė rizika nesugebėti kurti brandžių, pilnaverčių ilgalaikių santykių, kadangi ankstyvas lytinis artumas savaime nesuteikia saugumo ir emocinio artumo jausmo, bet, priešingai, jį dar labiau komplikuoja.

Pagalbos teikimo kryptys (tiek prevencinės, tiek intervencinės), sprendžiant su paaugliu lytiškumu susijusias problemas, turi būti orientuotos tiek į minėtus rizikos veiksnius, tiek į pasekmes bei švietimą. Svarbu išsiaiškinti jaunuolių poreikius, stiprinti įvairių pagalbos teikėjų prieinamumą bei tikslinių grupių pasiekiamumą, stiprinti atsparumo ir apsauginius veiksnius.

Neplanuoti nėštumai, abortai, ankstyvieji gimdymai, lytiškai plintančios infekcijos kelia nerimą dėl jaunų žmonių sveikatos, psichosocialinės raidos, taip pat ekonominės gerovės ateityje. Tokios ankstyvosios ir nesaugios lytinės elgsenos pasekmės veikia ir individą, ir šeimą, ir bendruomenę, taigi paauglių lytinės sveikatos problemos yra svarbios visai visuomenei.

Informaciją parengė Šeškinės poliklinikos medicinos psichologė Roberta Maigienė pagal:

- Bulotaitė L. Rizikingas elgesys: samprata, paplitimas, veiksniai // Monografija, 2014
- Milaknytė A., Juzelskytė I., Bumbulienė Ž., Drąsutienė G. S. Paauglių požiūris į seksualumą // Visuomenės sveikata, 2014, 4 (24)
- Parkes A., Waylen A., Sayal K., Heron J., Henderson M., Wight D., Macleod J. Which Behavioral, Emotional and School Problems in Middle-Childhood Predict Early Sexual Behavior? // Journal of Youth and Adolescence, 2014, 43
- Umbrasienė N., Narkauskaitė L. Psichosocialiniai veiksniai, lemiantys vaikų rizikingą elgesį // Visuomenės sveikata, 2010, 3 (50)
- Ustilaitė S., Gudžinskienė V., Jakučiūnienė D., Petronis A., Narbekovas A., Vaitoška G., Obelenienė B. Vaikų ir jaunimo rengimo šeimai programų rengimas, 2007.
- Parkes A, Waylen A, Sayal K, Heron J, Henderson M, Wight D, Macleod J. Which Behavioral, emotional and school problems in middle-childhood predict early sexual behavior? Journal of Youth and Adolescence. 2014; 43:507–527

Lytinės ir reprodukcinės sveikatos kabinetas, 2017-06-09.

